

NAUKA O HUDBĚ

Vnitřní směrnice ZUŠ PhDr. Zbyňka Mrkose k 1. září 2021

Předmět Nauka o hudbě patří mezi povinné předměty hudebního oboru Základních uměleckých škol. Délka studia je pětiletá a řídí se podle učebních plánů.

Výjimečně uvolnění žáci, kteří se neúčastní pravidelné výuky Nauky o hudbě, jsou povinni absolvovat přezkoušení z látky za I. a II. pololetí, aby mohli být klasifikováni. Individuální studium hudební nauky je schvalováno pouze ze závažných důvodů (zejména zdravotních) na základě vyplněné žádosti se souhlasem vedení školy a třídního učitele. Jakmile pominou důvody pro uvolnění z výuky Nauky o hudbě, žák se neprodleně zapojí do řádné výuky. Učitel hlavního oboru zodpovídá za přípravu ke zkoušce z Nauky o hudbě u svého žáka.

I. pololetí školního roku 2021/2022

Termíny konzultačních hodin Nauky o hudbě pro žáky 4. a 5. ročníku v prvním pololetí školního roku 2021/2022

- Konzultační hodiny vyučuje MgA. et Mgr. Gabriela Tardonová.
- Probíhají vždy od 18:30 do 19:15 hodin prezenčně v budově ZUŠ, Došlíkova 4185/48 v učebně hudební teorie č.14 (pouze v případě aktuálně nepříznivé epidemické situace budou konzultační hodiny probíhat distančně, prostřednictvím učebny Google Classroom).

4. ročník I. stupně základního studia hudebního oboru ZUŠ	5. ročník I. stupně základního studia hudebního oboru ZUŠ
9. září 2021	16. září 2021
23. září 2021	30. září 2021
7. říjen 2021	14. říjen 2021
21. říjen 2021	4. listopad 2021
11. listopad 2021	18. listopad 2021
25. listopad 2021	2. prosinec 2021
9. prosinec 2021	16. prosinec 2021
6. leden 2022	13. leden 2022

Obsah, rozsah a organizace hodnocení pro žáky výjimečně uvolněné ředitelkou školy z pravidelné výuky Nauky o hudbě je stanoven takto:

- **Forma zkoušky:** přezkoušení těchto žáků proběhne formou testu z požadované látky za období od září do prosince.
- **Obsah zkoušky** z Nauky o hudbě je uveden na straně 4 až 41 nebo také pro jednotlivé ročníky zvlášť v nápovědě ke zkouškám z Nauky o hudbě [ZDE na webu školy](#), nebo na stránkách [Nauky o hudbě ZDE](#).
- **Termín přezkoušení** formou testu je stanoven v prvním pololetí na 20. ledna 2022 v 18:30 hodin v budově ZUŠ, Došlíkova 4185/48 v učebně hudební teorie č. 14 (*pouze v případě nepříznivé epidemické situace bude test možné vypracovat distančně – prostřednictvím učebny Google Classroom*). Učitel hlavního oboru zodpovídá za jeho dodržení.

II. pololetí školního roku 2021/2022

Termíny konzultačních hodin Nauky o hudbě pro žáky 4. a 5. ročníku ve druhém pololetí školního roku 2021/2022

- Konzultační hodiny vyučuje MgA. et Mgr. Gabriela Tardonová.
- Probíhají vždy od 18:30 do 19:15 hodin prezenčně v budově ZUŠ, Došlíkova 4185/48 v učebně hudební teorie č. 14 (pouze v případě aktuálně nepříznivé epidemické situace budou konzultační hodiny probíhat distančně, prostřednictvím učebny Google Classroom).

4. ročník I. stupně základního studia hudebního oboru ZUŠ	5. ročník I. stupně základního studia hudebního oboru ZUŠ
3. únor 2022	10. únor 2022
17. únor 2022	24. únor 2022
3. březen 2022	17. březen 2022
24. březen 2022	31. březen 2022
7. duben 2022	21. duben 2022
28. duben 2022	5. květen 2022
12. květen 2022	19. květen 2022

Obsah, rozsah a organizace hodnocení pro žáky výjimečně uvolněné ředitelkou školy z pravidelné výuky Nauky o hudbě je stanoven takto:

- **Forma zkoušky:** přezkoušení těchto žáků proběhne formou testu z požadované látky za období od února do května.
- **Obsah zkoušky** z Nauky o hudbě je uveden na straně 4 až 41 nebo také pro jednotlivé ročníky zvlášť v nápovědě ke zkouškám z Nauky o hudbě [ZDE na webu školy](#), nebo na stránkách [Nauky o hudbě ZDE](#).
- **Termín přezkoušení** formou testu je stanoven v prvním pololetí na 26. května 2022 v 18:30 hodin v budově ZUŠ, Došlíkova 4185/48 v učebně hudební teorie č.14 (pouze v případě nepříznivé epidemické situace bude test možné vypracovat distančně – prostřednictvím učebny Google Classroom). Učitel hlavního oboru zodpovídá za jeho dodržení.

V případě dotazů kontaktujte vedoucí oddělení:

Mgr. et MgA. Gabrielu Tardonovou: gabriela.tardonova@zus-brno.cz

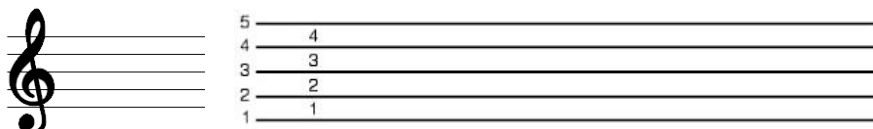
NAUKA O HUDBĚ

základní učivo vyučovacího předmětu

1. ročník (I. pololetí)

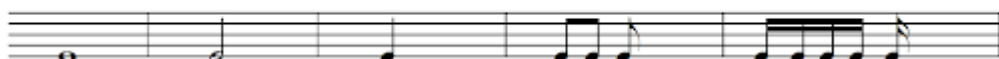
a) vlastnosti tónů – výška, síla, délka, barva

b) houslový klíč, notová osnova

c) hodnoty not a pomlka

nota:

celá	půlová	čtvrťová	osminová	šestnáctinová
4 doby	2 doby	1 doba	půl doby	čtvrt doby

pomlka:

celá	půlová	čtvrťová	osminová	šestnáctinová
4 doby	2 doby	1 doba	půl doby	čtvrt doby

d) noty v houslovém klíči (g-c³)

e) posuvky (jejich funkce)

křížek

zvyšuje notu o půltónu

béčko

snižuje notu o půltónu

odrážka

ruší křížek i béčko

- posuvky v předznamenání platí pro celou skladbu
- posuvky u noty platí pouze v daném taktu
- píšeme je před notu

f) dynamická znaménka

p | piano – slabě

mf | mezzoforte – středně silně

f | forte – silně

< | crescendo – zesilovat

> | decrescendo – zeslabovat

g) základní takty

čtyřčtvrťový takt
čtyřdobý takt

tříčtvrťový takt
třídobý takt

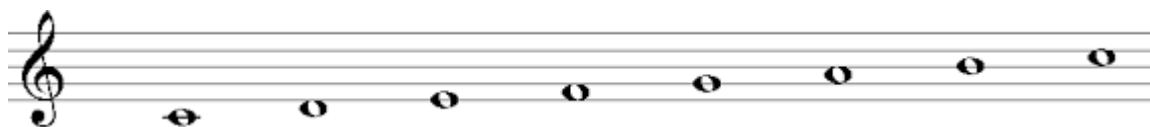
dvoučtvrťový takt
dvoudobý takt

1. ročník (II. pololetí)

a) pořadí a zápis # v předznamenání – fis, cis, gis, dis, ais, eis, his

b) durová stupnice s

C dur	0 #
G dur	1 #
D dur	2 #
A dur	3 #
E dur	4 #
H dur	5 #
Fis dur	6 #
Cis dur	7 #

c) dynamická znaménka

pp | pianissimo – velmi slabě **ff** | fortissimo – velmi silně

d) způsob hry

- **staccato** – krátce, označujeme tečkou pod notou

- **legato** – vázaně, označujeme obloučkem

- **repetice** – opakování

e) tečka za notou – prodlužuje délku noty o polovinu její hodnoty

6 dob = 4 + 2

3 doby = 2 + 1

1 a půl doby = 1 + půl

f) tempová označení

andante – zvolna, volným krokem
allegretto – poněkud rychleji

moderato – mírně
allegro – rychle

g) rozdělení lidského hlasu

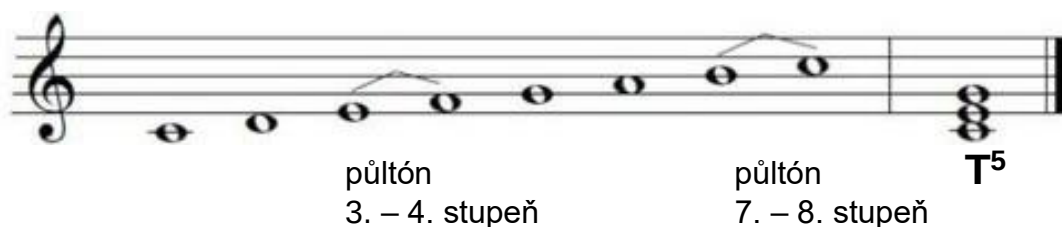
soprán – vysoký
ženský <
alt – nízký

tenor – vysoký
mužský <
bas – nízký

2. ročník (I. pololetí)

a) **durové stupnice s #** – zápis stupnice + tónický kvintakord T⁵, označení půltónů.

C dur	0 #
G dur	1 #
D dur	2 #
A dur	3 #
E dur	4 #
H dur	5 #
Fis dur	6 #
Cis dur	7 #

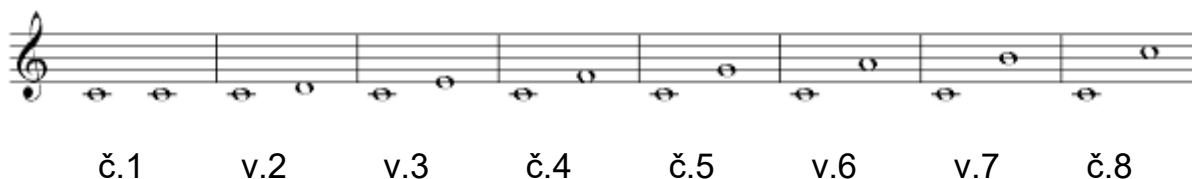

b) **půltón, celý tón**

- půltón je nejmenší vzdálenost mezi dvěma tóny
- 2 půltóny = **celý tón**
- řada základních tónů obsahuje 5 celých tónů a 2 půltóny

c) **základní intervaly** (čisté, velké) – interval je vzdálenost mezi dvěma tóny

1. prima – čistá	5. kvinta – čistá
2. sekunda – velká	6. sexta – velká
3. tercie – velká	7. septima – velká
4. kvarta – čistá	8. oktáva – čistá

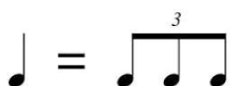

d) neobvyklé rytmické útvary

- **synkopa** – vzniká přenesením důrazu z těžké (přízvuché) doby na lehkou (nepřízvuchou) jako např. v lidové písni Beskyde, Beskyde

- **triola** – vzniká rozdělením noty na tři stejné díly

- **ligatura** – spojuje dvě noty stejné výšky obloučkem (první se hraje, druhá drží)

- **koruna** – libovolně prodlužuje notu

e) smyčcové nástroje – housle, viola, violoncello, kontrabas

housle

viola

violoncello

kontrabas

f) 2/2 takt – v půlovém taktu je notou na jednu dobu nota půlová

g) Bedřich Smetana – život a dílo

A handwritten signature of Bedřich Smetana in cursive script.

2. ročník (II. pololetí)

a) pořadí a zápis $\flat$ v předznamenaní – hes, es, as, des, ges, ces, fes

b) durové stupnice s $\flat$ – zápis stupnice + tónický kvintakord T^5 , označení půltónů.

C dur	0 $\flat$
F dur	1 $\flat$
B dur	2 $\flat$
Es dur	3 $\flat$
As dur	4 $\flat$
Des dur	5 $\flat$
Ges dur	6 $\flat$
Ces dur	7 $\flat$

c) základní intervaly v tóninách dur s $\flat$

d) artikulační znaménka

- tenuto – drženě, vydržovaně

- portamento – hra mezi staccatem a legatem

e) označení změny tempa

- **accelerando** – zrychlování

accel.

- **ritardando** – zpomalování

rit.

- **a tempo** – návrat do původního tempa

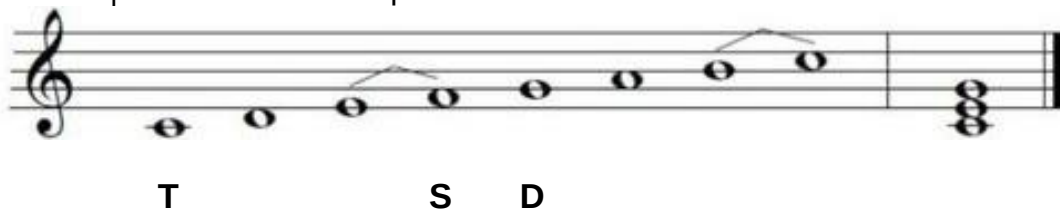
f) předtaktí – neúplný takt na začátku skladby

- g) **kánon** – sled dvou nebo více hlasů, které za sebou opakují stejné melodické a rytmičné postupy s určitým zpožděním

h) základní stupně ve stupnici

T | tónika – 1. stupeň
S | subdominanta – 4. stupeň
D | dominanta – 5. stupeň

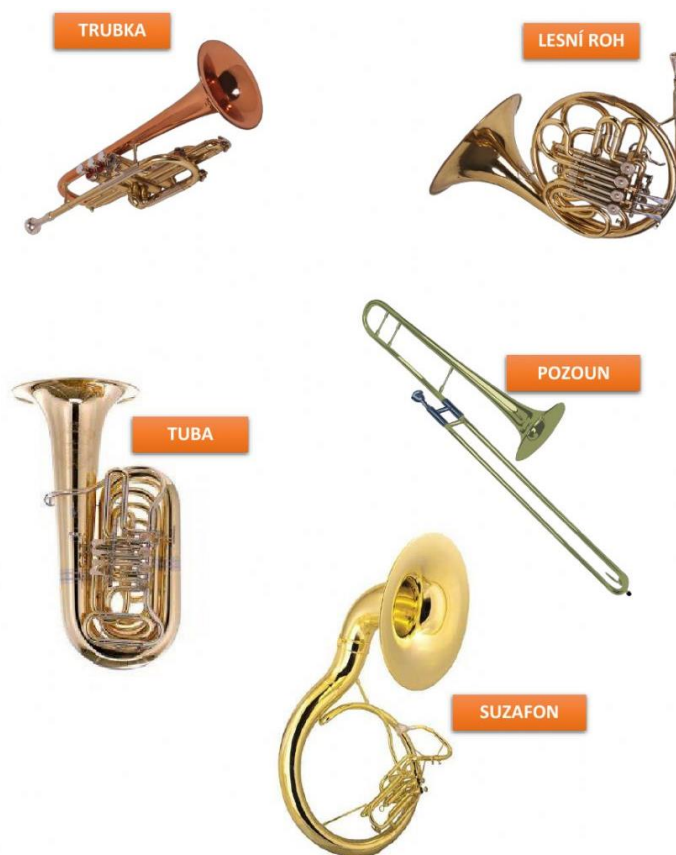

i) dechové nástroje:

- dřevěné – flétna, hoboje, klarinet, fagot

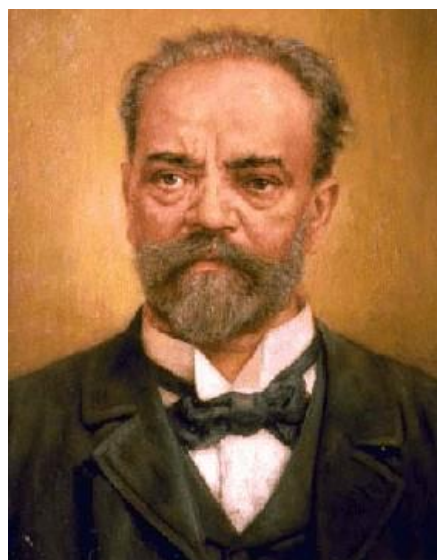

- **žest'ové** – trubka, lesní roh, trombón, tuba

j) Antonín Dvořák – život a dílo

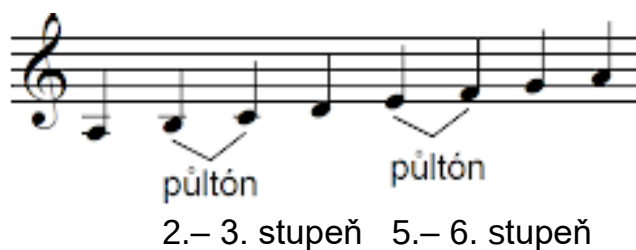
Antonín Dvořák

3. ročník (I. pololetí)

a) mollová stupnice

- aiolská

- harmonická

- melodická

- od durových se liší malou tercií
- má půltón mezi 2.-3. a 5.-6. stupněm
- název stupnice píšeme malým písmenem
- rozlišujeme tři podoby: **AIOLSKOU** – přirozenou, **HARMONICKOU** – má zvýšený 7. stupeň a **MELODICKOU** – má zvýšený 6. a 7. stupeň, který se dolů ruší.

b) mollové stupnice s

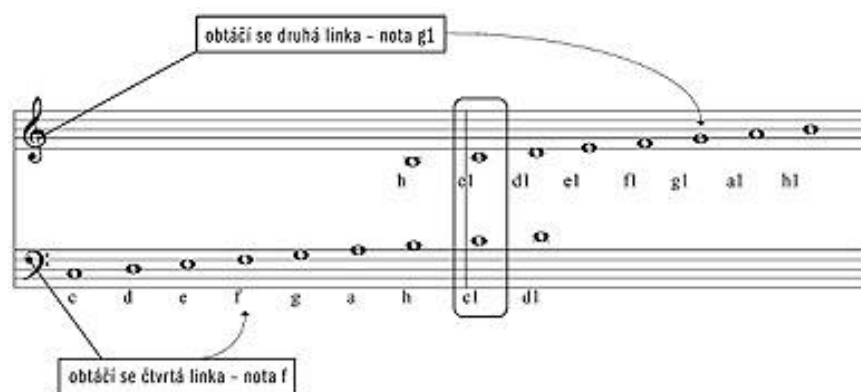
a moll	0 #
e moll	1 #
h moll	2 #
fis moll	3 #
cis moll	4 #
gis moll	5 #
dis moll	6 #
ais moll	7 #

c) zdvojené posuvky – posuvky můžeme zdvojit (výjimečně i ztrojit), tj. každý tón zvýšíme nebo snížíme 2x (3x). V takovém případě přidáme ke jménu noty 2 (3) koncovky.

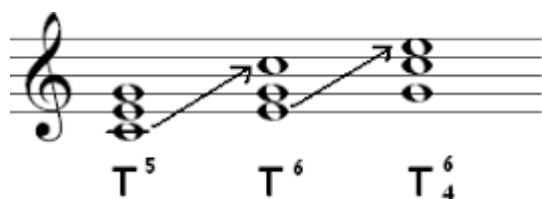
dvojitý křížek dvojité béčko

d) basový klíč

- v basovém klíči se nazývají noty jinak než v houslovém klíči
- používáme jej, hrajeme-li nízké tóny a museli bychom použít příliš mnoho pomocných linek
- společná pro oba klíče je nota c1
- v basovém klíči postupují noty od c1 pozpátku směrem dolů: c,h,a,g,f,e,d,C

e) obraty kvintakordu

kvintakord sextakord kvartsextakord

- vzniknou přeložením základního tónu o oktávu výš

f) základní tance

- **polka** – je společenský tanec v 2/4 taktu, který vznikl okolo roku 1830 v Čechách. Stejným výrazem se označuje i hudební skladba v jeho rytmu.
- **valčík** – je společenský kolový tanec ve 3/4 taktu, který vznikl v Alpách. Důraz je kladen na první dobu. Typickým příkladem valčíkové melodie je píseň *Pásla ovečky*.

g) Leoš Janáček – život a dílo

3. ročník (II. pololetí)

a) mollové stupnice s $\flat$

a moll	0 $\flat$
d moll	1 $\flat$
g moll	2 $\flat$
c moll	3 $\flat$
f moll	4 $\flat$
b moll	5 $\flat$
es moll	6 $\flat$
as moll	7 $\flat$

b) stupnice stejnojmenné

- mají stejný název
- jiné předznamenaní (např. stupnice A dur – a moll), rozdíl jsou vždy 3 předznamenaní. Křížky odčítáme, béčka přičítáme, dopočítáváme do 7 posuvek
- mají jiný tónorod (dur-moll)

c) stupnice paralelní

- mají stejné předznamenaní, ale jiný název (např. C dur – a moll)
- přehled paralelních stupnic

Dur	předznamenaní	moll
Ces	7 $\flat$	as
Ges	6 $\flat$	es
Des	5 $\flat$	b
As	4 $\flat$	f
Es	3 $\flat$	c
B	2 $\flat$	g
F	1 $\flat$	d
C	0	a
G	1 #	e
D	2 #	h
A	3 #	fis
E	4 #	cis
H	5 #	gis
Fis	6 #	dis
Cis	7 #	ais

d) transpozice – přenesení melodie, písňe, hudebního úryvku do jiné tóniny. Např. píseň *Kočka leze dírou* – transpozice z C dur do G dur.

Kočka leze dírou (C dur)

Kočka leze dírou (G dur)

e) kvintový – kvartový kruh

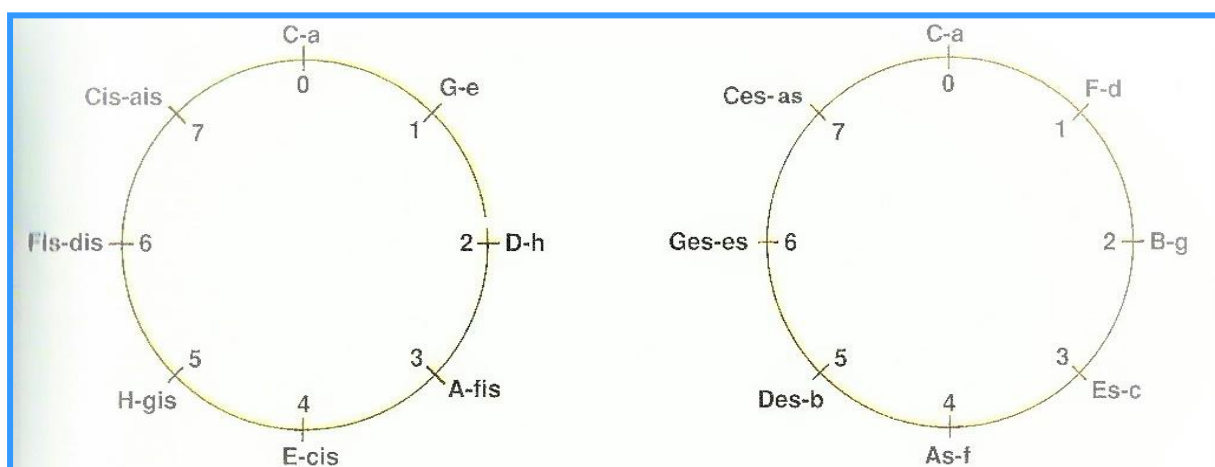
- schéma pro ulehčení transpozic a určování předznamenaní tóniny

KVINTOVÝ KRUH #

(odvozujeme stupnice dur a moll s křížky po **kvintách**)

KVARTOVÝ KRUH b

(odvozujeme stupnice dur a moll s béčky po **kvartách**)

4. ročník (I. pololetí)

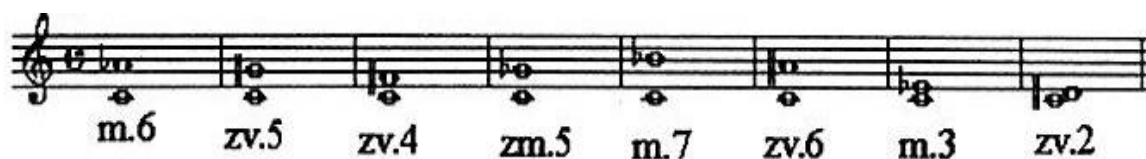
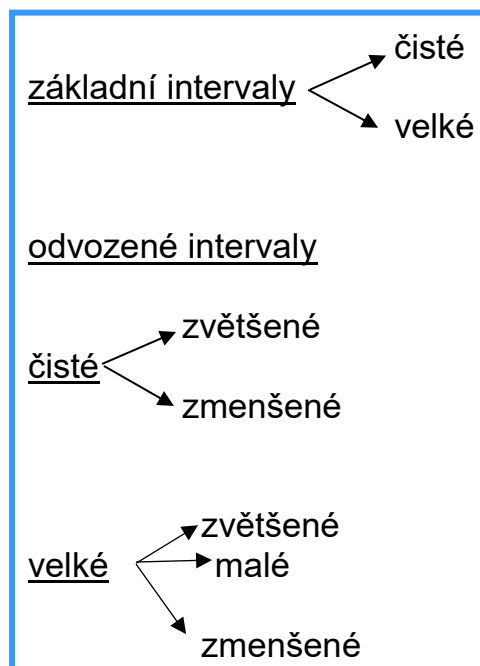
a) durové stupnice a akordy s # a b

C dur	0 #
G dur	1 #
D dur	2 #
A dur	3 #
E dur	4 #
H dur	5 #
Fis dur	6 #
Cis dur	7 #

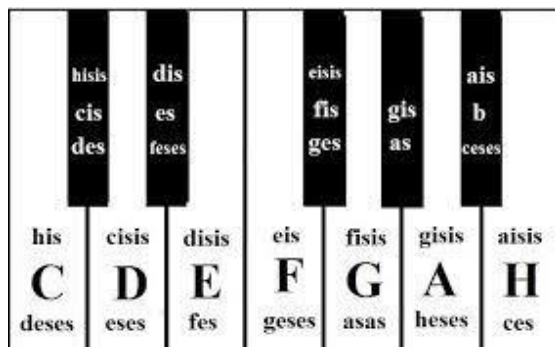
C dur	0 b
F dur	1 b
B dur	2 b
Es dur	3 b
As dur	4 b
Des dur	5 b
Ges dur	6 b
Ces dur	7 b

b) odvozené intervaly

- každý interval může být zmenšený či zvětšený. Zvětšený interval je o půltón větší než velký (nebo čistý), zmenšený interval je o půltón menší než malý (nebo čistý). Základní tón určuje tóninu.

- c) enharmonická záměna** – je možnost zaměnit dva (nebo tři) různě zapsané tóny, které se však stejně hrají. Enharmonicky zaměňovat lze jak jednotlivé tóny, tak i stupnice, intervaly, akordy.

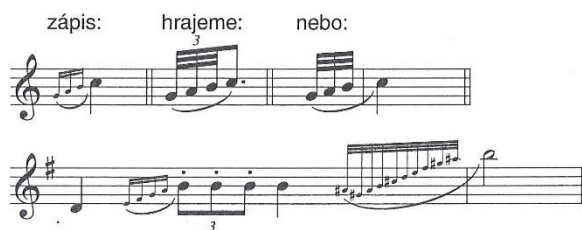
- d) sluchové rozpoznání stupnic** – dur, moll (harmonická, melodická)

- e) melodické ozdoby** – příraz, skupinka, nátryl, náraz (mordent), trylek, obal

Příraz je krátká vedlejší nota před notou hlavní. Značí se přeškrtnutým praporkem a rychle se připojí k hlavní notě.

Skupinka je několik drobných not před notou hlavní. Provádí se obdobně jako příraz.

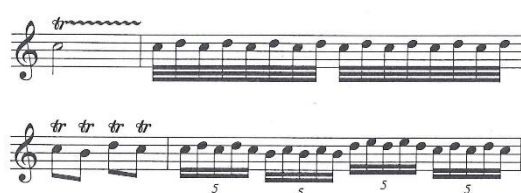
Nátryl (náběh k trylku). Hlavní tón se jednou rychle vystřídá s horní sekundou.

Náraz (mordent) je opakem nátrylu. Hlavní tón se jednou vystřídá se spodní sekundou.

Trylek - hlavní tón se rychle a pravidelně střídá s horní sekundou.

Obal se podobá skupince. Hlavní tón se jakoby obalí horní a spodní sekundou. O rychlosti obalu rozhoduje tempo skladby.

f) dějiny hudby

• Pravěk 40 000 př. n. l. – 3000 př. n. l.

- hudba je stará jako lidská civilizace
- první hudební projevy vznikly pravděpodobně v paleolitu před 40 000 lety před Kristem
- nejstarší nástroje: kameny, kostěné a dřevěné píšťaly, zvířecí rohy, hliněný buben a zvon, mušle, ulity. První strunné nástroje z doby bronzové: harfa, lyra, loutna. Nejdokonalejší nástroj byl lur – 24 tónů.
- první zpěv – 2-3 tóny, málo vyvinuté hlasivky
- nejstarší hudební projev byl zpěv spojený s pohybem
- hudba byla spojena s náboženskými a magickými funkcemi (součást obřadných slavností, snaha ovlivnit kouzelné síly, přírodní úkazy, zdar při lovu, zabránit pohromám)

← nejstarší svědectví o hudbě
(jeskyně Tří bratří v Toulouse)

• Starověk 3000 p. n. l. – 476 n. l.

- exotické kultury – **Čína, Indie** (4.-1. tisíciletí před Kristem)
- větší kultivovanost – nástroje s možností hrát melodii
- pentatonický systém, nástroje: zvonky, ozvučné kameny, bubny, flétna
- hudba v Indii má improvizaci, základem jsou módy – rágy, často je spojena s tancem, má bohatou rytmiku, typickým nástrojem je sitár
- **Egypt, Sýrie, Mezopotámie** – hudba a zpěv souvisí s magií a bohoslužbou, ale je také odrazem citového života
- notové záznamy neexistují, zdrojem je talmud a bible
- hudba v Řecku a Římě hrála důležitou roli při bohoslužbách, slavnostech, řeckém divadle
- o řeckou teorii hudby se opíral středověk, v oblasti akustiky platí dodnes (přirozené a temperované ladění)
- nástroje: kithara, loutna, aulos, harfa, flétna, Panova flétna, vodní varhany – řecký vynález

← hudební nástroje ve starověké Indii

← tanec ve starověkém Řecku

• Středověk 5. – 15. století

- **gregoriánský chorál, doba románská** 1000 – 1200 n. l., **gotika** 1150 – 1400 n. l.
- zahrnuje období zhruba od vzniku křesťanství
- jednohlasý zpěv, nebo zpěv s doprovodem nástrojů
- počátek jednoduchého vícehlasého zpěvu
- vývoj notového písma (značky v textu vyjadřují přibližnou výšku tónu)
- používané nástroje: loutna, harfa, varhany, různé druhy fléten, roh, šalmaj
- ke konci tohoto období se stává rytmus pravidelným, rozvíjí se melodie (ovlivněna židovskou hudbou), harmonie a formy, vycházelo se z hudební teorie řecké (Pythagoras)
- hudba se dělí na **světskou** a **duchovní**
- **světskou hudbu** provozovali potulní hudebníci, studenti, žebraví mniši i rytíři a panovníci (trubadúr – skladatel, muzikant a skladatel v jedné osobě z jižní Francie, truvér – ze severní Francie, minnesänger – z Německa)
- postupně se vytvořily zvláštní stupnicové systémy, tzv. staré církevní stupnice (dórská, frygická, lydická, mixolydická), na jejichž základě vzniká **duchovní středověká hudba – gregoriánský chorál**
- **gregoriánský chorál** je jednohlasý zpěv bez doprovodu nástrojů prováděn v latinském jazyce. Byl a dodnes je součástí církevních obřadů katolické církve.

← strana ze Sedleckého antifonáře,
vytvořeného ve 2. čtvrtině 13. století

Iluminace z Cantigas de Santa Maria, 1221 – 1284.
Hráč na loutnu a fidel.

4. ročník (II. pololetí)

a) mollové stupnice a akordy s # a b

a moll	0 #
e moll	1 #
h moll	2 #
fis moll	3 #
cis moll	4 #
gis moll	5 #
dis moll	6 #
ais moll	7 #

a moll	0 b
d moll	1 b
g moll	2 b
c moll	3 b
f moll	4 b
b moll	5 b
es moll	6 b
as moll	7 b

b) odvozené intervaly – procvičování odvozených intervalů od různých tónů

c) hudební názvosloví

- označení přednesu** – slouží k vystižení nálady skladby, pojmy jsou spojeny s hudební představou

cantabile – zpěvně

dolce – sladce

comodo – pohodlně

simile – podobně

poco – trochu

molto – velmi

meno – méně

più – více

sempre – stále

leggiero – lehce

espressivo – výrazně

marcato – důrazně

- označení tempa**

- tempo je pohyb, ve kterém má být skladba zahrána
- označení tempa dělíme na pomalé, mírné a rychlé

Tempa pomalá

Largo – široce

Grave – těžce

Adagio – pomalu

Lento – rozvláčně

Tempa mírná

Moderato – mírně

Andante – klidným chodem

Allegretto – poněkud rychle

Tempa rychlá

Allegro – rychle

Vivace – živě, hbitě

Presto – rychle

Prestissimo – co nejrychleji

d) stavba dur a moll kvintakordu

e) velké hudební formy

• symfonie

- je hudební forma pro orchestr
- vznikla v období klasicismu
- forma je cyklická (vícevětá), počet může být různý, v době svého vzniku měla tři věty, od období vrcholného romantismu má čtyři věty
- pořadí vět je kontrastní, v období klasicismu to byla 1. rychlá, 2. pomalá, 3. rychlá
- obvyklé pořadí v období romantismu byla: 1. rychlá, 2. pomalá, 3. scherzo (žert) nebo národní tanec, 4. rychlá
- první věta bývá komponována v sonátové formě
- sonátová forma je založena na principu třídlílosti, hudba je členěna do tří částí: expozice, provedení, repríza
- symfonie je vrcholem kompoziční práce skladatele
- autoři symfonií jsou např. W. A. Mozart, L. v. Beethoven, A. Dvořák, B. Martinů, P. I. Čajkovskij a další

← První věta ze Symfonie
č. 9 Antonína Dvořáka.

• symfonická báseň

- je jednovětá symfonická skladba
- vznikla v období romantismu
- patří mezi tzv. programní hudbu, jelikož má určen jiný nehudební název
- námětem může být literární nebo dramatické dílo, legenda, epos, mýtus, pohádka, pověst, nebo obraz města či krajiny
- maďarský skladatel Franz Liszt poprvé použil výraz *Symphonische Dichtung* – symfonická báseň
- autoři symfonických básní jsou např. B. Smetana, A. Dvořák, P. I. Čajkovskij, J. Sibelius

← Plakát k prvnímu provedení *Mé vlasti*

- hudebně scénické dílo, v němž je zastoupena složka vokální, instrumentální, taneční
- textový podklad opery – libreto
- po hudební stránce obsahuje opera zpěvy sólové, ansámblové, sbory, instrumentální předeheru, mezihry, doprovod vokální složky a hudbu baletní
- opera má několik částí – dějství
- první operu vytvořil v roce 1598 J. Peri | Dafne
- autoři oper: W. A. Mozart, A. Dvořák, B. Smetana, G. Bizet, P. I. Čajkovskij, R. Wagner

← Plakát k inscenaci opery *Prodaná nevěsta* Bedřicha Smetany z roku 1919

f) dějiny hudby

• Renesance 1450–1600

- v překladu znamená **obrození, znovuzrození**
- umělci chtěli oživit ideály antického Řecka a Říma
- středem zájmu se stává člověk, důraz byl kladen na pozorování smysly a rozumem
- tisk umožňuje studium širší veřejnosti
- duchovní hudba má dominantní postavení
- světská se kultivuje, polyfonní zpěvy jsou doprovázeny loutnou nebo orchestrem
- vznikají nové nástroje clavichord a virginal
- hudba je drsnější, temnější a komplikovanější
- hlavní zájem je v hudbě vokální, zároveň vznikla ryze instrumentální hudba převážně pro varhany a virginal
- dovednost skladatelů dosáhla vysoké úrovně (některé skladby vznikly pouze pro testování těchto dovedností)
- **Giovanni Pierluigi da Palestrina, Kryštof Harant z Polžic, Josquin Des Prez**

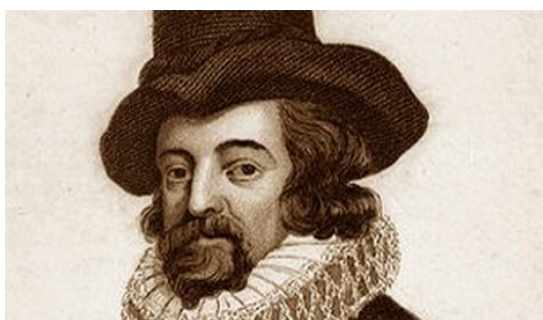
← hudebníci kolem roku 1600

← Josquin Des Prez

• Baroko 1600–1750

- **baroko**, termín přejatý z dějin umění, je odvozen z portugalského a francouzského barroc, tzn. **perla nepravidelných tvarů**
- barokní hudba je charakteristická polaritou sopránů a basů, tyto dva hlasy provádějí základní melodii a ostatní hlasy slouží jako harmonická výplň, doprovod
- typická je zpěvnost, zcela záměrná líbivost a emocionální působivost – hlavním úkolem je přenášet pocity na posluchače, působit
- vznikají nové hudební formy (kánón, fuga, concerto grosso, barokní suity)
- vzniká také **opera** (Jacopo Peri – Dafné)
- velký rozvoj instrumentální hudby
- vysoká virtuosita hudebníků
- byl vynalezen kladívkový klavír, ostatní nástroje přejímá baroko z renesance, přičemž řada nástrojů prochází konstrukčními úpravami
- využívané nástroje: housle, viola, violoncello, kontrabas, viola da gamba, loutna, kytara, theorba, harfa, cembalo, varhany, flétny příčné i zobcové, hoboje, fagot, chalimeaux (předchůdce klarinetu), cink, klarina, pozoun, lesní roh, tympány
- **A. Vivaldi, J. S. Bach, G. F. Händel, J. D. Zelenka, Adam Michna z Otradovic**

← Jacopo Peri

Prolog k opeře Euridice Jacopa Perioho →

Johann Sebastian Bach.

• Klasicismus 1750–1820

- oproti baroku a romantismu je klasicismus klidnější směr
- **vznikl ve Francii 17. století** za vlády "krále slunce" Ludvíka XIV.
- inspiruje se hlavně starověkými vzory a zdůrazňuje střízlivý rozum, uměřenost a jasný, pravidelný řád
- je ovlivněn racionalismem a návratem k antice
- snaha o dokonalou formu, **ucelenost a přehlednost** ve všech attributech díla, především v oblasti melodie a harmonie
- v Praze roku 1783 je otevřeno činoherní a operní divadlo, postavené nákladem hraběte Františka Antonína Nostitze-Rienecka, ve své době jedno z největších ve střední Evropě (dnes Stavovské divadlo)
- orchestr byl obohacen o **lesní roh, trubky, tympány**, nebo **klarinet**.
- vznikají nové hudební formy jako např.: **sonátová forma, sonáta, sonatina, symfonie, smyčcový kvartet**
- melodie a doprovod jasně odlišeny
- rozvoj veřejných koncertů
- **W. A. Mozart, L. van Beethoven, F. X. Brixl, J. V. A. Stamic, J. Mysliveček.**

Joseph Haydn

Wolfgang Amadeus Mozart

Ludwig van Beethoven

g) lidové nástroje

- **cimbál** - je deskový úderný strunný hudební nástroj, může být opatřen pedálem
- **dudy** - jsou prastarý lidový hudební nástroj, užívaný v podobě historicky známé už v antickém Řecku. Původně byly jednoduchým dechovým nástrojem, který pravděpodobně vznikl již před 4 000 lety v Egyptě a v přední Asii

- **akordeon** - zvaný též tahací harmonika, je dechový, vícehlasý hudební nástroj, u něhož jsou zdrojem zvuku kovové, dřevěné či plastové jazýčky, rozechvívané proudem vzduchu
- **balalajka** – je strunný nástroj ruského původu s trojdílnou rezonanční skříňí, která má charakteristický trojúhelníkový tvar, má 3 struny

- **mandolína** – italský lidový nástroj, vyvinul se podle některých názorů ve středověku z loutny, podle jiných z mandory nebo kvinterny

g) J. S. Bach, W. A. Mozart, L. v. Beethoven – život a dílo

5. ročník (I. pololetí)

a) opakování durových stupnic a akordů s # a b

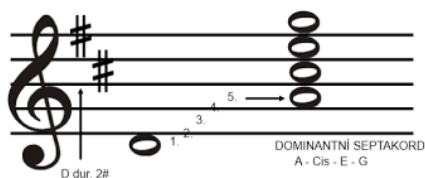
C dur	0 #
G dur	1 #
D dur	2 #
A dur	3 #
E dur	4 #
H dur	5 #
Fis dur	6 #
Cis dur	7 #

C dur	0 b
F dur	1 b
B dur	2 b
Es dur	3 b
As dur	4 b
Des dur	5 b
Ges dur	6 b
Ces dur	7 b

b) odvozené intervaly – opakování

c) dominantní septakord s obraty

- septakord je čtyřzvuk, vzniká připojením další tercie ke kvintakordům, **dominantní je tvořen na 5. stupni**
- stavba dominantního septakordu: kvintakord dur + malá tercie
- má tři obraty

D^7 dominantní septakord

$D^{6/5}$ dominantní kvintsextakord

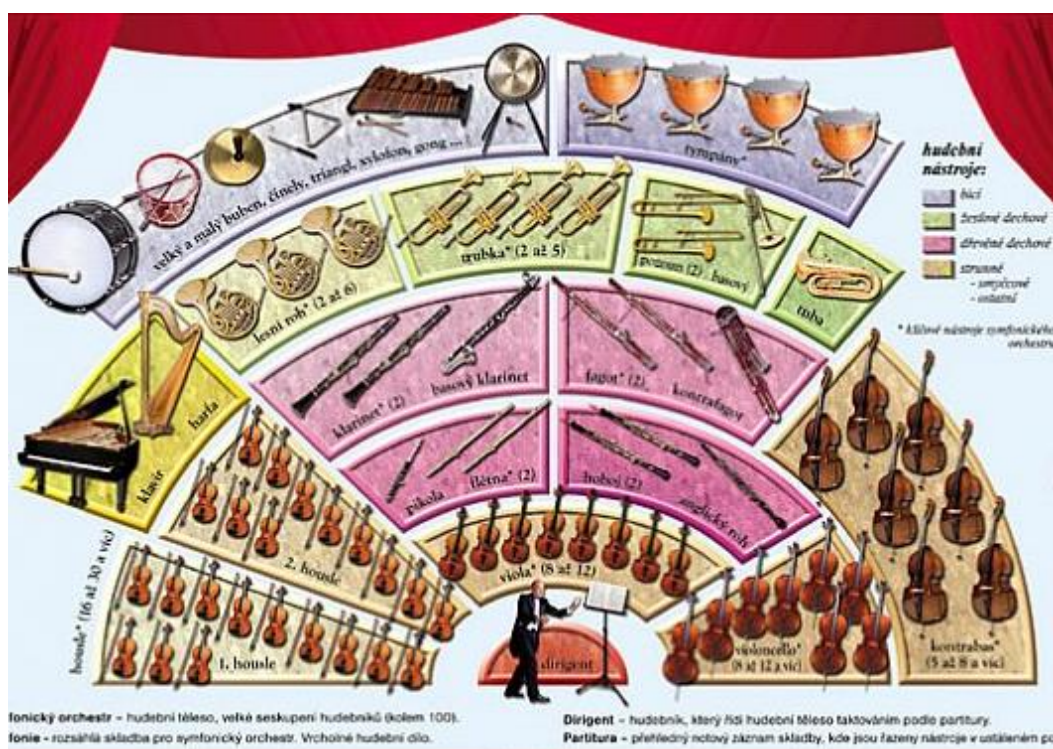
$D^{4/3}$ dominantní terckvartakord

D^2 dominantní sekundakord

d) symfonický orchestr

- sdužuje největší počet hráčů (instrumentalistů)
- poprvé byl výraz použit v baroku
- jednotlivé nástroje jsou v něm zastoupeny vždy větším počtem instrumentalistů, tvořících nástrojové sekce
- sekce tvoří: dechové dřevěné nástroje – flétny a pikola, hoboje a anglický roh, klarinety, fagoty a kontrafagot

- dechové žesťové nástroje – lesní rohy (horny), trubky, pozouny, tuba
- bicí – tympány (kotle), velký buben, malý buben, činely, triangel
- harfy
- smyčce – první housle, druhé housle, violy, violoncella, kontrabasy
- v čele orchestru stojí dirigent, určuje tempo, ukazuje nástupy jednotlivých nástrojů, pomocí gest dává hudbě výraz, dirigentská gesta mají přísná pravidla
- další druhy orchestrů – smyčcový, dechový, komorní, jazzový, taneční, divadelní, filmový

e) komorní soubory

- v průběhu vývoje hudby vznikla komorní tělesa ustáleného složení, jako například klavírní trio a smyčcové kvarteto
- typy komorních souborů – duo, trio (klavírní, smyčcové, klarinetové, hornové...), kvarteto (klavírní, smyčcové), kvinteto (klavírní, smyčcové, dechové), sexteto, septeto, okteto, noneto

f) dějiny hudby

• Romantismus 1820–1900

- termín romantismus byl odvozen od slova román, tedy od označení literárního žánru, který v 18. století začal hojně obsahovat i psychologické či mystické (gotický román) prvky
- hudba se přesunula do nově vznikajících veřejných koncertních sálů a divadel
- romantický orchestr se oproti klasicistnímu zvětšil na 60-70 hudebníků a rozrostl – především o dechové nástroje (dřevěné i žesťové), ale i bicí, či harfu
- hudba se stala samozřejmou součástí dobrého vzdělání
- námětem hudebních děl se často stávala národní historie, příroda, ale i stavy lidského nitra. Oblíbeným námětem byla i literární a divadelní díla
- vznik národních škol
- vzniká programní hudba, novou hudební formou je **symfonická báseň**
- skladatelé již zpravidla nebyli ve službách aristokracie a mohli psát svobodněji
- v uměleckém cítění vládne fantazie, spontánnost, citlivost
- v melodii se objevuje více chromatiky, neobvyklých spojů, zájem o harmonii
- **F. Schubert, F. Chopin, R. Schumann, P. I. Čajkovskij, H. Berlioz, F. Mendelssohn-Bartholdy, F. Liszt, G. Verdi, R. Wagner**
- v českých zemích je období romantismu dobou národního obrození
- v oblasti hudby se skladatelé obracejí k lidovým kořenům (sběr lidových národních písní), k vlasteneckým tématům a námětům z české historie
- vznik české národní hymny
- **B. Smetana, A. Dvořák, Z. Fibich**

← ukázka romantického orchestru

5. ročník (II. pololetí)

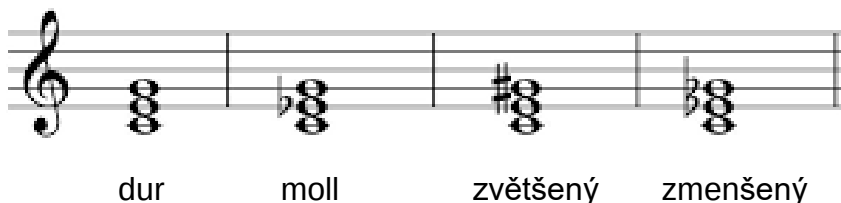
a) opakování mollových stupnic a akordů s # a b

a moll	0 #
e moll	1 #
h moll	2 #
fis moll	3 #
cis moll	4 #
gis moll	5 #
dis moll	6 #
ais moll	7 #

a moll	0 b
d moll	1 b
g moll	2 b
c moll	3 b
f moll	4 b
b moll	5 b
es moll	6 b
as moll	7 b

b) kvintakord – dur, moll, zmenšený, zvětšený

- je to akord postavený na 1., 3. a 5. stupni
- skládá se ze dvou tercií
- z durového tvoříme zvětšený tak, že zvýšíme kvintu o půltón
- z mollového tvoříme zmenšený tak, že snížíme kvintu o půltón

c) velké cyklické formy

- **kantáta**
 - je rozsáhlejší vokálně instrumentální dílo pro sóla, sbor a orchestr
 - původně znamenala kantáta každou zpívanou skladbu (*cantare* = latinsky zpívat)
 - největšího rozšíření dosáhla v první polovině 18. století
 - světské i duchovní
 - v kantátě se střídají recitativy, árie, sborové části, chorály, hudební předehry a mezihry v libovolném počtu i pořadí
 - kantáta se liší od oratoria menším rozsahem a dramatičností
 - autoři kantát: J. S. Bach, S. Prokofjev, B. Smetana, A. Dvořák

← rukopis Bachovy Kávové kantáty

- **oratorium**

- je rozsáhlá skladba, zpravidla na duchovní (náboženské) téma, pro sóla, sbor a orchestr, která je prováděna koncertně (nescénicky)
- vyvinulo se v Itálii z dialogů na náboženská témata, které byly zpívány v chrámech
- dějovou linií oratoria provází vypravěč formou recitativu, vypravěčem je zpravidla tenor
- text bývá přesnou citací bible či životopisů svatých
- oratorium velmi často zahajuje instrumentální předehra
- autoři oratorií: J. S. Bach, G. F. Händel, J. Haydn, L.v. Beethoven, A. Dvořák, A. Honegger

← Socha Jany z Arku na Place des Pyramides v Paříži
(A. Honegger oratorium *Jana z Arku na hranici*)

e) dějiny hudby

• Impresionismus – konec 19. st. – začátek 20. st.

- jediný hudební styl vycházející z výtvarného umění
- výraz *imprese* znamená **vjem**, **dojem** nebo otisk
- název vznikl podle Monetova obrazu *Svítání*
- jde o zachycení dojmu, okamžiku. Výraz „prchavý okamžik“ je základním impresionistickým pojmem
- hlavními znaky jsou melodika celotónové stupnice, melodická útržkovitost, jasně členěná rytmika, uvolněná harmonie (akordy impresionistického zvuku), diatonika (celé tóny a půltóny) i chromatika (pouze půltóny), prvky exotické i středověké hudby, jemná dynamika a instrumentace (hraje nejčastěji příčná flétna, klavír, smyčce s dusítky, harfa, lesní roh, hoboj...)
- **C. Debussy, M. Ravel**

← *Imprese, Východ slunce*, Claude Monet

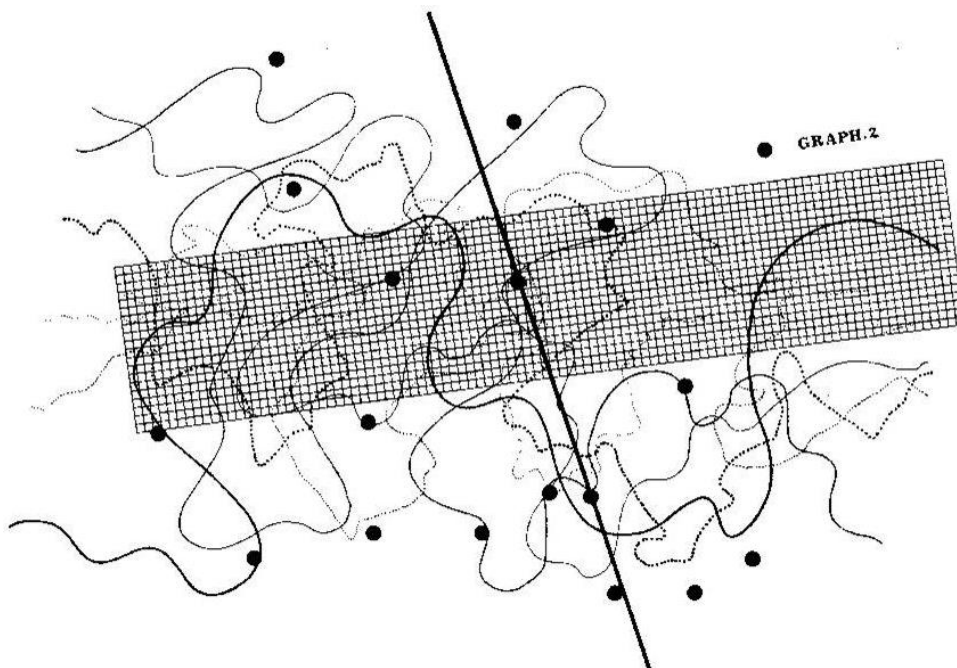

- **hudba 20. století**

- **velmi nesourodý svět**, nemůžeme hovořit o jednotném stylu
- každý autor hledá svou osobitou cestu
- protiromantické reakce, vliv jazzu, elektronické zvuky, **hudební experimenty (vznik nahodilých tónových řad, jejich obraty, čtvrttónová hudba, grafické partitury)**
- pozdně romantická éra má svoje extrémy, využívá v největší možné míře harmonii a melodii, které dovedla na hranice možností
- vyznačuje se širokou pestrostí stylů a proudů
- vznikají styly jako např. neoklasicismus, expresionismus, neoprimitivismus, uplatňuje se také modernismus, avantgarda, atonalita, seriální hudba, minimalismus, aleatorní hudba aj. Všechny tyto názvy vznikaly jako snaha o orientaci ve velice nesourodém světě hudby 20. století.
- návrat k lidovým kořenům – studium lidových písní obohatilo hudbu mnoha skladatelů, např. L. Janáček, B. Martinů, B. Bartók
- vznik muzikálů, filmové hudby, populární hudby
- **R. Strauss, S. Prokofjev, D. Šostakovič, A. Schönberg, I. Stravinskij, H. Villa-Lobos, A. Copland, G. Gershwin, L. Bernstein**
- **L. Janáček, B. Martinů, J. Suk, V. Novák, A. Hába**

← ukázka grafické partitury

← J. Cage Fontana Mix,
grafická partitura

1. – 5. ročník

- sluchové rozpoznání durových a mollových stupnic
- sluchové rozpoznání durového a mollového kvintakordu
 - nápěvková metoda – příklady písní začínající danými nápěvky

durový kvintakord – *Ovčáci čtveráci*
mollový kvintakord – *Líbí sa ně líbí*

- sluchové rozpoznání mollové harmonické a melodické stupnice
- rytmická cvičení – adekvátní k danému ročníku
- sluchové rozpoznání základních a malých intervalů
 - nápěvková metoda – příklady písní začínající danými nápěvky

č. 1 – *Ach synku, synku*
m. 2 – *Dobrá noc má milá*
v. 2 – *Kočka leze dírou*
m. 3 – *Eště som sa neoženil*
v. 3 – *Ovčáci, čtveráci*
č. 4 – *Vrť sa děvča, nebo Hoří!*
č. 5 – *Loučení, loučení*
m. 6 – *Smutné časy nastávají*
v. 6 – *U panského dvora*
m. 7 – *Chovejte mě má matičko*
v. 7 – nezpěvný interval, doporučuje se jít přes oktávu a poté o půltón níž
č. 8 – *Sil jsem proso*